

Pukovnik
mr MILISAV SEKULIĆ

Saradnja kao oblik objedinjavanja borbenih dejstava i otpora u zoni dejstva divizije kopnene vojske

Saradnja je najširi oblik objedinjavanja borbenih dejstava i otpora u zoni dejstva divizije kopnene vojske (KoV). Ona je jedan od načina regulisanja odnosa u izvršenju zadataka između komandi — jedinica kao nosilaca borbenih dejstava i organa rukovođenja opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom u zoni tih dejstava.

Mesto i uloga saradnje u sistemu rukovođenja i komandovanja u opštenarodnom odbrambenom ratu vrlo su značajni, s obzirom na to da postoji veliki broj organa rukovođenja i subjekata oružane borbe i otpora kao i na neophodnost jednovremenog rukovođenja borbom i otporom u zoni izvođenja borbenih dejstava. Dakle, u koncipiranom sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite kakav je naš, značaj regulisanja odnosa između velikog broja organa rukovođenja i subjekata oružane borbe i otpora ističe se u prvi plan, u čemu saradnja ima nezamenljivu ulogu i značaj. Jer, bez organizovane saradnje nemoguće je efikasno angažovanje raspoloživih snaga i sredstava u oružanoj borbi.

Saradnja je bitna u realizaciji osnovnih stavova i zahteva naše koncepcije i doktrine vođenja opštenarodnog odbrambenog rata, a pre svega: (1) u usklađivanju, prvenstveno, ofanzivnih napora i aktivnosti svih subjekata društva u vođenju oružane borbe i drugih oblika borbe i opštenarodnog otpora, u svim oblastima društvenog života; (2) u masovnom učešću stanovništva u suprotstavljanju, korišćenju

svih materijalnih izvora i dobara u ratu i primeni raznovrsnih oblika borbe i opštenarodnog otpora; (3) u vođenju oružane borbe i drugih oblika borbe i opštenarodnog otpora na celom jugoslovenskom prostoru; (4) u usklađivanju različitih borbenih dejstava i njihovoj povezanosti s drugim oblicima borbe i opštenarodnog otpora.

Prema tome, saradnja je bitna za: postizanje usklađenih napora i aktivnosti svih subjekata društva; povezivanje oružane borbe sa drugim oblicima borbe i opštenarodnog otpora; masovno učešće stanovništva u suprotstavljanju agresiji; korišćenje svih materijalnih izvora i dobara itd. Ne treba posebno dokazivati da je bez saradnje nemoguće postići »idejnu i funkcionalnu povezanost i usklađenost borbenih dejstava svih razmera i njihovu povezanost i usklađenost sa drugim oblicima borbe i opštenarodnog otpora«, kako se ističe u našem osnovnom doktrinarnom dokumentu o vođenju oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu.

Poseban značaj saradnje u našem sistemu rukovođenja i komandovanja istaknut je i činjenicom što je jedinstveno komandovanje i neprekidno sadejstvo i saradnja jedan od osnovnih principa naše ratne veštine.

Saradnja je bitna za regulisanje odnosa između komandi i štabova oružanih snaga i organa rukovođenja opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom u izvršavanju zadataka u zoni izvođenja borbenih dejstava. Sistem rukovođenja i komandovanja u zoni dejstva divizije čine: komande iz sastava divizije, štabovi Teritorijalne odbrane i druge strukture rukovođenja opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom. Sistem treba da obezbedi jednovremeno rukovođenje borbom i otporom. Borbenim dejstvima rukovode komande i štabovi, a otporom organi rukovođenja opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom. Ova dva podsistema sarađujući deluju jedinstveno.

Rad unutar komandi i štabova i njihovi međusobni odnosi temelje se na principu jedinstva, jednostarešinstva i subordinacije, što znači da je komandni odnos osnovni odnos u radu komandi i štabova. Rad organa koji rukovode opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom zasniva se na kolektivnom odlučivanju po svim pitanjima značajnim za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu u granicama svojih nadležnosti. Donete odluke su osnova za aktivnosti pojedinačnih članova. Odnosi saradnje i dogovaranja su osnovni odnosi u radu ovih organa.

Sve komande i štabovi u zoni dejstva divizije KoV sa organima rukovođenja opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom

ostvaruju odnose saradnje. Oni se dogovaraju i usaglašavanju međusobne obaveze, koje se formulišu odlukama ili zaključcima, a po njihovom usvajanju imaju obavezujući karakter. Osnove za ostvarivanje saradnje u zoni dejstva divizije KoV daje pretpostavljena komanda — štab i rukovodstvo nadležne društveno-političke zajednice. Pored toga, saradnja se zasniva i na idejnom jedinstvu subjekata saradnje, konkretnom zadatku i odluci komandanta divizije.

Naš osnovni doktrinarni dokument o vođenju oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu konkretno govori o obavezi saradnje u međusobnim odnosima različitih subjekata sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. U njemu je istaknuto da se »u pripremi i u toku izvršenja zadatka mora obezbediti puna saradnja komandi — štabova oružanih snaga i odgovarajućih društvenih subjekata sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite«. Iz toga, očito, proizilazi da je saradnja nužna i obavezna za sve subjekte, i mora se obezbediti. Taj zahtev treba shvatiti kao zakonsku, moralnu i idejnu obavezu u pripremi i izvršenju zadataka. U tom dokumentu precizirano je i ostvarivanje saradnje: »Ostvaruje se zajedničkim radom komande — štaba koji su odgovorni za izvršenje borbenog zadatka i rukovodećih organa društvenih struktura na tom prostoru ili prisustvom delegiranih predstavnika odgovarajućih subjekata društva u komandama — štabovima oružanih snaga i obratno«.

Veliki značaj za shvatanje suštine saradnje ima odgovor na pitanje: šta treba podrazumevati pod zajedničkim radom komande — štaba i rukovodećih organa društvenih struktura u zoni dejstva divizije KoV? U zoni dejstva divizije KoV komande i štabovi, po prijemu borbenog zadatka, vršiće procenu situacije i pripremati komandantu predlog odluke. Kada komandant donese odluku, radiće se na izradi borbene dokumentacije, rukovodiće se borbenim dejstvima, kontrolisaće se sprovođenje odluke itd. To će biti najvažniji sadržaj rada komandi — štabova u zoni dejstva divizije KoV. Rukovodeći organi društveno-političkih struktura (predsedništva ratnog sreza, opština i mesnih zajednica, zatim, rukovodstva društveno-političkih organizacija, izvršni saveti, komiteti za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, poslovodni organi organizacija udruženog rada itd.) vršiće utvrđivanje ciljeva i načina njihovog ostvarivanja, procenu uslova, planiranje, organizovanje i usmeravanje aktivnosti svih učesnika u borbi i opštenarodnom otporu, kontrolu izvršenja postavljenih zadataka i funkcionisanja sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite na prostoru društveno-političke zajednice. To će biti

glavni sadržaj rada rukvodećih organa društvenih struktura. Na taj način će se ostvarivati rukvođenje opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom.

Zajednički rad komandi — štabova i rukovodećih organa društvenih struktura treba da omogući objedinjavanje borbenih dejstava i otpora u zoni dejstva divizije KoV. Za to je neophodna zajednička procena snaga agresora i način njihovog dejstva, razmena podataka o sopstvenim mogućnostima i namerama i utvrđeni međusobni odnosi i obaveze u toku izvođenja borbenih dejstava. To bi, u osnovi, bio najvažniji sadržaj zajedničkog rada. Međutim, taj zajednički rad nikako ne bi trebalo shvatiti kao rad na jednom mestu, u isto vreme i uz učešće kompletnih komandi — štabova i organa rukovođenja. Jedinstvena procena dejstava agresora može se dobiti razmenom podataka, bez obzira ko ih je prikupio, podelom obaveza i odgovornosti i sl. Na primer, zajednički rad na proceni dejstava agresora ostvaren je ako obaveštajni organ komande — štaba podnosi procenu i predlog komandantu pošto je prethodno razmenio podatke sa nadležnim organima iz društvenih struktura (državna bezbednost, sekretarijat unutrašnjih poslova i sl.). Tako shvaćen zajednički rad omogućava komandantu divizije donošenje celishodne odluke koja će počivati na realnim mogućnostima angažovanja svih raspoloživih snaga i sredstava opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u zoni izvođenja borbenih dejstava. Saradnjom treba usmeriti sve oblike borbe i otpora subjekata opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i stanovništva u celini, tako da budu u funkciji borbenih dejstava oružanih snaga (da ih ojačaju, obezbede, podrže, olakšaju, učine efikasnijim i racionalnijim i sl.). To podrazumeva obavezu stalnog praćenja situacije i međusobnog kontakta.

U ostvarivanju saradnje najveći značaj će imati način kontaktiranja i odnosa komandanata i njegovih najbližih saradnika sa rukovodiocima u organima društveno-političkih zajednica i organizacija. To je, pre svega, problem metoda rada. Za komandanta bi uvek bilo važno da dobije kraću informaciju o stanju i mogućnostima struktura opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u zoni dejstva divizije KoV. Takvu informaciju može dobiti lično od predsednika ratnog sresa ili predsednika komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, a može mu je preneti i drugo ovlašćeno lice koje dobro poznaje stanje na prostoru društveno-političke zajednice. Sa određenim promenama koje bi se dešavale u sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, a bitne su za tok borbenih dejstava, komandant divizije bi se mogao upoznavati preko ovlašćenih lica.

koja bi u svojstvu predsednika dolazila na komandno mesto divizije. Isto tako, komanda divizije bi u granicama potreba upoznavała organe društveno-političkih zajednica i organizacija sa tokom i načinom dejstva agresora i postavljala zahteve u vezi s popunom, materijalnim i zdravstvenim obezbeđenjem itd. To bi komandant divizije činio na različite načine. Neke važnije zahteve lično bi prenosio na predsednika ratnog sreza ili predsednika komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, a najveći broj, pošto ih odobri, prenosili bi organi komande prema svojim nadležnostima. Zahtevi jedinicama i komandi divizije, koji bi dolazili od rukovodećih organa društveno-političkih zajednica i organizacija, referisali bi se komandantu ili načelniku štaba istovremeno sa predlozima o načinu postupanja, a nakon toga bi se pristupilo njihovoj realizaciji.

Organizovanje i ostvarivanje saradnje u zoni dejstva divizije KoV, bez obzira na uslove u kojima će se vršiti, treba da budu: (1) pravovremeni; (2) neprekidni i da budu na svim nivoima rukovođenja i komandovanja; (3) što jednostavniji i bez formalizma i šablona; (4) takvi da ih je moguće što pre uspostaviti u slučaju prekida; (5) takvi da omogućavaju maksimalno angažovanje snaga i sredstava sa prostora društveno-političkih zajednica u funkciji vođenja borbenih dejstava; i (6) planski i s dužim trajanjem.

U traženju najboljih rešenja za razvijanje saradnje između komandi i štabova i organa društveno-političkih zajednica i organizacija u zonama borbenih dejstava, neophodno je polaziti od iskustava našeg narodnooslobodilačkog rata u kome je saradnja bila veoma razvijena, jednostavna i prilagođena konkretnim uslovima. Tokom narodnooslobodilačkog rata rukovodstva Narodnooslobodilačke vojske, Komunističke partije Jugoslavije, organi narodne vlasti, Antifašističkog fronta, Saveza komunističke omladine Jugoslavije i dr., stalno su ukazivala na potrebu razvijanja što tešnje saradnje između vojnih štabova, partijskih rukovodstava, organa vlasti i naroda. Postojao je i stalno se ponavljao zahtev da međusobna saradnja bude čvrsta. Štabovi su bili najodgovorniji za vojna pitanja, posebno za pripremu i izvođenje borbenih dejstava. Zbog toga su oni na svakoj teritoriji imali najznačajniju ulogu. Partijska rukovodstva i organizacije na terenu angažovali su se u realizaciji odluka štabova. Radi usklađivanja aktivnosti subjekata i što potpunijeg angažovanja naroda, često su ostvarivani i neposredni kontakti štabova i partijskih rukovodstava, što je olakšavalo saradnju. Za metod rukovođenja bilo je karakteristično održavanje kraćih zajedničkih sastanaka pa i savećtovanja, pred izvršavanje važnijih zadataka na kojima su učestvovala

i niže starešine, partijski sekretari i članovi komiteta partijskih organizacija na terenu. Bio je to originalan oblik saradnje. Viši štabovi su se potpunije upoznavali sa stanjem i proveravali kako su zadaci i odluke shvaćeni. Ta podrška koju su pružili narod, organi vlasti, organizacije i sve organizovane društvene snage Narodnooslobodilačkoj vojsci izražavala se parolom: »Sve za front, sve za pobedu«.

U naređenju o obrazovanju pozadinskih vojnih vlasti ističe se sledeća obaveza: »Održavanje tijesnog dodira i saradnje sa narodnooslobodilačkim odborima i staranje o provođenju u djelo odluka ovih odbora«.¹ To znači da su se vojnoteritorijalne komande i drugi organi pozadinskih vojnih vlasti angažovali ne samo u izvršavanju vojnih zadataka nego su ulagali i određene napore kako bi se odluke nadležnih organa vlasti što doslednije sprovodile u život. Na saradnju u narodnooslobodilačkom ratu presudno je uticao odnos naroda prema Narodnooslobodilačkoj vojsci. Ugled pripadnika Narodnooslobodilačke vojske u narodu bio je veliki. Za takvu vojsku narod je davao sve. To je najbolje izrazio drug Tito na prvom zasedanju AVNOJ-a: »Gledajte na ona popaljena sela, kraj njih, na zimi, po daščarama ili pod golim nebom, u šumi, kraj vatre, seljaci i seljakinje ne ropću na svoju sudbinu, već kažu: braćo mila, borite se — a mi ćemo da damo i poslednji zalogaj što ga imamo, da biste pobedili našeg zajedničkog neprijatelja«.²

Međutim, kad se pozivamo na iskustva iz narodnooslobodilačkog rata moramo imati na umu ukupne uslove vođenja rata koji se menjaju, koji su se bitno izmenili i koji se ne mogu ponoviti. Sigurno je da će uslovi vođenja opštenarodnog odbrambenog rata biti drugačiji i složeniji. Saradnja će se odvijati na drugačijim osnovama i biće šira i raznovrsnija. Nerealno je očekivati da će biti jednostavna, jer će i agresor poučen iskustvima baš iz našeg narodnooslobodilačkog rata, preduzimati različite mere kako bi sprečio ili ograničio saradnju.

Zbog toga se u našoj praksi moraju primenjivati oni oblici rukovođenja koji stvaraju uslove da svi subjekti u konkretnoj zoni izvođenja borbenih dejstava dođu do izražaja i da njihove aktivnosti čine jednu celinu. U tom smislu saradnja ima veliki značaj.

Kada se radi o objedinjavanju borbenih dejstava i otpora u zoni dejstva divizije KoV i utvrđivanju mesta i uloge saradnje, nužno je polaziti od sadržaja koji je predmet zajedničkog angažovanja ko-

¹ J. B. Tito: *Vojna djela*, knjiga I, VIZ, Beograd 1981, str. 111.

² Isto, str. 131 i 132.

mandi — štabova i organa društveno-političkih zajednica i organizacija. Najvažniji sadržaji saradnje između komande divizije i organa društveno-političkih zajednica i organizacija u zoni izvođenja borbenih dejstava su: (1) dogovori o angažovanju snaga sa teritorije (zone) na zadacima značajnim za borbeno dejstvo (kontrola teritorije, uređenje položaja, dejstvo jedinica Teritorijalne odbrane u mesnoj zajednici i organizaciji udruženog rada, uređenje sistema obaveštavanja i uzbunjivanja, organizacija civilne zaštite itd.); (2) potpuna jedinica divizije ljudstvom i materijalno-tehničkim sredstvima; (3) borbeno obezbeđenje i obezbeđenje borbenih dejstava; (4) svi oblici materijalno-tehničkog snabdevanja i zdravstvenog zbrinjavanja itd.

Inicijator saradnje u zoni dejstva divizije KoV jeste komandant divizije. On je nadležan za organizovanje saradnje (određuje mesto i vreme dogovaranja, učesnike i sl.). Njegova je obaveza da pravovremeno upoznaje sve učesnike sa operativno-taktičkom situacijom i zadatkom u potrebnom obimu i da postavlja zahteve za njihov rad na obezbeđenju uslova za uspešno izvođenje borbenih dejstava u zoni.

Veliki broj subjekata saradnje i njen složen sadržaj zahtevaju da se ona organizuje i ostvaruje po nivoima rukovođenja i sektorima delovanja na relaciji komanda divizije i njeni organi, s jedne strane, i odgovarajući organi društveno-političkih zajednica, s druge strane. Tako bi u zoni dejstva divizije prvi nivo saradnje činili: komanda divizije, zonski štab Teritorijalne odbrane, Predsedništvo, izvršni savet i komitet za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu ratnog sreza. Drugi nivo bi činile: komande pukova — brigada, opštinski štab Teritorijalne odbrane i skupštine opština sa svojim izvršnim organima i društveno-političkim organizacijama. Treći nivo činile bi komande bataljona i mesne zajednice. U praksi postoji problem jer nije rešeno pitanje broja subjekata, odnosno organa sa kojima komanda treba da kontaktira u toku saradnje. Problem je sadržan u tome što se zahteva da se ostvaruje što šira saradnja (sa što većim brojem subjekata) a da se, uz to, što manje kontaktira. Na primer, u zoni dejstva divizije KoV značajno je da svaki subjekat opštenarodne odbrane i društvene samozaštite ispolji svoj uticaj na tok borbenih dejstava. Ako bi se zbog toga kontaktiralo sa organima rukovođenja svakog subjekta (društveno-političke zajednice, društveno-političke organizacije i organizacije udruženog rada) onda bi saradnja bila suviše složena, zahtevala bi mnogo vremena i teško bi se pratila i usmeravala. Za komandu divizije najracionalnije bi bilo da u ostvarivanju saradnje kontaktira samo s jednim do dva ovlaš-

ćena organa. To bi pre svih mogli biti Predsedništvo ratnog sreza ili njegovog komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu. Moguće je da komanda divizije preko Predsedništva sreza reguliše sve sadržaje saradnje iz tzv. materijalne sfere (popuna, snabdevanje, kontrola teritorije i sl.), a preko Komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu da ostvaruje sardnju sa društveno-političkim organizacijama.³

Ne bi bilo dobro da se celokupna saradnja ostvaruje preko komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu jer postoji opasnost da oni preuzmu funkcije koje su u nadležnosti društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija što bi bilo suprotno koncepciji i doktrini opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, pa i ulozi tih komiteta. Komitet za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu može biti organizator saradnje (jer u svom sastavu ima predstavnika svih društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija), ali ne bi mogao u ime drugih donositi odluke (to bi činio svaki organ za sebe).

Na nekim izvedenim vežbama, saradnja između komande peša-dijske brigade i brigade Teritorijalne odbrane sa opštinskim organima rukovođenja ostvarivana je isključivo preko opštinskog štaba Teritorijalne odbrane. To je bio povod za predloge nekih komandi i štabova da je takvo ostvarivanje saradnje adekvatno rešenje navo-deći, pri tom, više argumenata: (1) štab Teritorijalne odbrane je organ društveno-političke zajednice; (2) komandant tog štaba je član komiteta za ONO i DSZ; (3) komandant štaba Teritorijalne odbrane je u mogućnosti da informiše, prenese zahteve, vrši usaglašavanje itd.

Međutim, takvo rešenje može se ozbiljnije kritikovati, jer je neophodno iznaći metod saradnje u kome će svako ispuniti svoje obaveze, pogotovu komanda koja je nosilac borbenih dejstava a time i saradnje. Za saradnju su nužni čvrsti uzajamni odnosi između komande i štabova sa organima društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija, a to se ne može postići ako bi se obaveze iz oblasti saradnje prenosile sa komandi na štabove i obratno.

Ponudeno rešenje suprotno je važećim principijelnim stavovima na kojima se zasniva saradnja: (1) da je nosilac odgovornosti za oru-

³ Postoje i mišljenja da celokupnu saradnju u zoni dejstva združenih tak-tičkih jedinica treba ostvarivati preko Komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, koji treba da budu glavni organi preko kojih Jugoslo-venska narodna armija i Teritorijalna odbrana treba da sarađuju sa društve-no-političkim zajednicama, društveno-političkim organizacijama i organizaci-jama udruženog rada.

žanu borbu istovremeno i nosilac organizacije saradnje; i (2) da su učesnici u realizaciji saradnje »čelni« rukovodioci organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija, odnosno komandanti ili njihovi predstavnici.

Što se tiče broja subjekata saradnje i broja kontaktiranja može se istaći to da na određenom nivou rukovođenja, saradnjom treba da budu zahvaćeni svi postojeći subjekti, a da komanda divizije KoV (u zoni dejstva divizije) saradnju ostvaruje preko Predsedništva društveno-političke zajednice i komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu. Međutim, to ne znači da se dogovoreni sadržaji saradnje neće realizovati preko više organa (predsedništva, izvršnih saveta, organa uprave, štabova civilne zaštite itd.).

Ključni i najaktuelniji problem saradnje sadržan je u metodu njenog ostvarivanja. Teškoće izazivaju različiti pristupi i razlike u tumačenju važećih stavova i principa o saradnji. Posebno je značajno da svi učesnici u borbi i otporu u zoni dejstva divizije izvršavaju zajednički zadatak iz oblasti borbenih dejstava i da izvršavanje tog zadatka zahteva zajednički rad svih subjekata rukovođenja u zoni. Zajednički zadatak je zadatak divizije koji komandant dobija od pretpostavljene komande. Jedinice i štabovi Teritorijalne odbrane i druge strukture opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u zoni dejstva divizije nemaju i ne treba da dobiju nikakav drugi zadatak izuzev onoga što je dobila divizija. Pošto je divizija nosilac zadatka ona treba da postavi i obaveze za njegovo izvršenje. U odnosu na Teritorijalnu odbranu zadatak se preraspodeljuje pretpotčinjavanjem i organizovanjem sadejstva, a u odnosu na druge strukture opštenarodne odbrane organizovanjem saradnje.

Međutim, u praksi se najčešće dobijaju zadaci po odvojenim »linijama«, svako preko svog sistema rukovođenja. Na takav način jedinicama i štabovima Teritorijalne odbrane i drugim strukturama opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u zoni dejstva divizije KoV zadaci se ne mogu dovoljno jasno precizirati i učiniti zajedničkim sa zadatkom divizije. To ima više negativnih posledica. Zbog toga, da bi zadatak divizije bio zajednički neophodno je da se on formuliše na jednom mestu i da se odnosi na sve učesnike u borbi i otporu u zoni dejstva divizije KoV. To može da se učini na nivou prvopretpostavljene komande, štaba ili organa društveno-političke zajednice. Tako formulisan zajednički zadatak jednovremeno bi se uručivao po linijama nadležnosti: komandi divizije, zonskom štabu Teritorijalne odbrane i Predsedništvu ratnog sreza. Druga realna mogućnost je da komandant divizije KoV na osnovu dobijenog za-

datka postavlja obaveze jedinicama i štabovima Teritorijalne odbrane i drugim strukturama opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Zadaci bi se postavljali u obliku zahteva a realizovali bi se potčinjavanjem, sadejstvom i saradnjom. Pri ovakvom postavljanju zajedničkog zadatka pretpostavljeni štab, odnosno organ šire društveno-političke zajednice pravovremeno bi naredio da se postupi po zahtevu komandanta divizije.

Oba načina formulisanja zajedničkog zadatka traže drugačiji sadržaj direktive (zapovesti) kao i drugačiji metod rada u njenom sprovođenju. S obzirom na to da je zadatak divizije zajednički, onda i odluka komandanta divizije na određen način mora biti zajednička. Ona to može biti ako komandant divizije KoV i komandant zonskog štaba Teritorijalne odbrane zajedno sa Predsedništvom ratnog sreza (predsednikom ili potpredsednikom Predsedništva) skupa »grade« odluku, a svaki od navedenih subjekata samostalno odlučuje u okviru svojih nadležnosti. Zajednički rad ne sme se svoditi samo na procenu situacije i donošenje odluke, nego na potpuno angažovanje od prijema zadatka do njegovog izvršenja.

Ključni problem u organizovanju saradnje je ostvarivanje potpunog međusobnog informisanja o zadatku, ideji, planovima, mogućnostima itd. Svakako da to opredeljujuće utiče na izbor metoda saradnje. U literaturi se najčešće spominju sledeći metodi ostvarivanja saradnje: (1) metod međusobnog informisanja o mogućnostima, potrebama i zadacima; i (2) dogovor o izvršavanju međusobnih obaveza po mestu i vremenu. *Metod međusobnog informisanja* podrazumeva pravovremeno i potpuno razmenjivanje informacija od zajedničkog interesa. Ostvaruje se razmenom pisanih informacija, referisanjima i sl. *Dogovor o izvršavanju međusobnih obaveza* ostvaruje se posle zajedničkih procena određenih problema. Osnov za postizanje dogovora je postavljeni zadatak, odluka komandanta divizije i konkretne mogućnosti učesnika u dogovaranju. Zbog različitog odnosa prema obavezama koje proizlaze iz dogovora, neophodan je zahtev da se te obaveze evidentiranju tako da se njihovo ispunjenje može pratiti. To evidentiranje može biti u obliku planova, zabeleški, instrukcija, i sl., uz overu najodgovornijih starešina i rukovodilaca.⁴

⁴ U nekim dokumentima kojima se delimično reguliše ostvarivanje saradnje u praksi je predviđena mogućnost da se u komande i štabove Teritorijalne odbrane, za određeno vreme, mogu uključiti predstavnici odgovarajućih organa društveno-političkih zajednica i organizacija ili svoje predstavnike slati njima, radi obezbeđivanja neprekidne koordinacije i usklađivanja napora u pripremi i izvođenju boja i operacije. Razmena predstavnika značajno utiče na operativnost rada.

Pored navedenih metoda saradnje može se govoriti i o metodu zajedničkog planiranja određenih aktivnosti i o usaglašavanju neposrednim kontaktima. *Metod zajedničkog planiranja određenih aktivnosti* je kompleksniji u odnosu na ostale i bitan je za ostvarivanje saradnje na duže vreme (za sve vreme trajanja združeng boja u zoni dejstva divizije KoV). Planovima se regulišu svi krupniji i važniji sadržaji iz zajedničke nadležnosti po svim elementima od uticaja na ostvarivanje dogovora. Pošto se u praksi najčešće paralelno i skoro istovremeno rešavaju problemi koordinacije, sadejstva i saradnje, sve češće se izrađuju jedinstveni planovi za sve navedene oblike usaglašavanja međusobnih odnosa i obaveza u zoni dejstva divizije KoV. Tome pogoduje i to što se uvek radi o istim subjektima. Izrada odvojenih i posebnih planova za svaki od navedenih oblika usaglašavanja, usložava odnose i otežava realizaciju dogovorenog i usaglašenog. Osnov za izradu plana koordinacije, sadejstva i saradnje jeste odluka komandanta divizije i plan izvođenja borbenih dejstava divizije (plan napada, odbrane, protivdesantne borbe, itd.). Plan koordinacije, sadejstva i saradnje može se izrađivati i kao prilog uz plan izvođenja borbenih dejstava u zoni dejstva divizije KoV. Taj plan predstavlja obavezujući dokumenat na osnovu koga postignuti dogovori i usaglašeni stavovi imaju zakonsku snagu. Time se bitno povećava efikasnost u ispunjavanju međusobnih obaveza pri izvršavanju zajedničkog zadatka.

Metod usaglašavanja neposrednim kontaktima ima široku primenu kako u procesu organizacije sadejstva i saradnje, tako i u fazi njihove realizacije. Neposredni kontakti između komandanata i najodgovornijih rukovodilaca društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija, imaju posebno značenje. Tim kontaktima usmeravaju se organi komande, štabova i rukovodstava društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija u rešavanju zajedničkih problema. Tako se najbrže utiče na otklanjanje propusta koji dovode do odstupanja od utvrđenih planova koordinacije, sadejstva i saradnje. Ostvarivanje neposrednih kontakata istovremeno na privremeno zaposednutoj teritoriji i u zahvatu fronta, a pri izvođenju borbenih dejstava na privremeno zaposednutoj teritoriji, biće otežano i do njih će ređe dolaziti. U takvim uslovima kontakti preko sredstava veze (kuriri, radio i druga sredstva) biće značajniji, a usaglašavanje će vremenski duže trajati.

Poseban značaj imaće »idejne veze«, što će se ogledati, pre svega, u poznavanju i jedinstvenom shvatanju zadatka i osnovnih stavova koncepcije i doktrine opštenarodnog odbrambenog rata. Pravo zna-

čenje »idejnih veza« ne razmatra se dovoljno u stručnoj literaturi. Realno je pretpostaviti da će »idejne veze« među različitim učesnicima saradnje često imati dominantno značenje i da će bitno uticati na rezultate borbe i otpora u zoni dejstva divizije KoV.

Jedna od značajnih karakteristika organizovanja i ostvarivanja saradnje između komandi i štabova sa organima društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija i organizacija udruženog rada u zoni dejstva divizije KoV jeste velika zavisnost od delovanja subjektivnog činioca, pre svega komandanata, glavnih rukovodilaca u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti, organizacija Saveza komunista i komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu. Međusobno nerazumevanje može značajno ograničiti ostvarivanje saradnje, kao što smisao i umešnost u njenom organizovanju mogu znatno uvećati njene efekte. Dobro je što se saradnja kao oblik objedinjavanja borbenih dejstava i otpora nalazi u neprekidnom dograđivanju, što bitno doprinosi bržem otklanjanju nejasnoća u rešavanju problema koji ograničavajuće utiču na ostvarivanje saradnje.

U traženju najboljeg načina ostvarivanja saradnje došlo se do zaključka da treba razlikovati proces saradnje od samog akta dogovaranja i utvrđivanja međusobnih obaveza. U saradnji trebaju i moraju da učestvuju svi subjekti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, jer se samo na taj način mogu iskoristiti sve ili najveći deo mogućnosti civilnog sektora. Sam akt dogovaranja i utvrđivanja međusobnih obaveza u saradnji mora biti predstavnički. To znači kada komandant divizije KoV donese odluku onda dogovor o njenoj realizaciji treba da se obavi između komandanta i jednog ili dva lica iz ratnog sreza koji bi predstavljali sve organe tog ratnog sreza. Ti predstavnici bi preneli zahteve komande divizije i zonskog štaba Teritorijalne odbrane svim organima sreza, a oni bi, svako po svojoj »liniji«, preduzeli potrebne akcije kako bi se ispunile dogovorene i utvrđene obaveze.

Analiza podataka, prikupljenih u jednom istraživanju ostvarivanja saradnje u zoni jedne pešadijske divizije, je pokazala: tendenciju povećanja broja subjekata saradnje preko realne granice; zanemarivanje organizovanja saradnje po nivoima rukovođenja; izjašnjavanje većeg broja učesnika da se saradnja komande divizije i zonskog štaba Teritorijalne odbrane organizuje sa Predsedništvom ratnog sreza i komitetom za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu; značajan obim saradnje između komandi pukova — brigada i opštin-

skog štaba Teritorijalne odbrane; da su u ostvarivanju saradnje između komandi — štabova i organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija primenjivane jednovremeno različite metode.⁵

Zaključak

Saradnja kao oblik objedinjavanja borbenih dejstava i otpora u zoni dejstva divizije KoV ima primaran značaj. Ona je raznovrsna po sadržaju i oblicima ostvarivanja. Bez nje je nemoguće obezbediti jedinstveno rukovođenje i komandovanje i jedinstvo oružane borbe. Zbog toga, ako se pravilno ne shvati njeno mesto i uloga može se otežati funkcionisanje sistema rukovođenja i komandovanja u zoni borbenih dejstava. U praksi ima dosta primera koji ukazuju na nepravilno shvatanje i nerazumevanje saradnje. Neretko, pod saradnjom se podrazumeva takvo objedinjavanje borbenih dejstava koje je dobrovoljno, ravnopravno, neobavezno i slično. Takva shvatanja su suprotna poimanju saradnje u skladu sa zahtevima koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i strategije oružane borbe. Iako se za saradnju između komandi — štabova oružanih snaga i organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija, kao i organizacija udruženog rada uvek može reći da je u svim prilikama dobrovoljna i ravnopravna, ipak je njena najvažnija karakteristika u tome što je obavezna za sve učesnike u borbi i otporu. U tome ne bi smelo biti nikakve dileme.

Pojave u praksi da se saradnji prilazi »rangiranjem« onih sa kojima se sarađuje, tipični su primer nerazumevanja suštine saradnje. Izbegavanje saradnje sa organima (subjektima) nižeg nivoa od sopstvenog, negativno utiče na efikasnost u izvođenju borbenih dejstava.

U praksi su česta dva oprečna shvatanja saradnje: jedno je da i u ostvarivanju saradnje između komandi — štabova oružanih snaga i organa društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija i organizacija udruženog rada nema ozbiljnijih problema i da se ostvaruje kako treba; a prema drugom shvatanju saradnja treba da se ostvaruje na principu subordinacije. Negativne posledice ovakvih shvatanja su poznate: neefikasnost saradnje i njeno svođenje na

⁵ Izbor metoda saradnje u opštenarodnom odbrambenom ratu zavisice od stvarne operativno-taktičke situacije, mogućnosti veza sadejstva i saradnje, inicijative i snalažljivosti učesnika u saradnji.

formalna pitanja van stvarnih i aktuelnih problema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, posledica je prvog shvatanja, a pasiviziranje subjekata opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i narušavanje njihovih međusobnih odnosa, posledica je drugog shvatanja.

Takva pogrešna shvatanja saradnje mogu se prevazići samo zajedničkim naporima svih organa rukovođenja opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom i to ne samo komandi i štabova oružanih snaga nego i svih drugih organa i organizacija našeg socijalističkog društva.

U traženju i iznalaženju najefikasnijih oblika i načina saradnje, uloga zajedničkog rada i stečenih iskustava je nezamenljiva. U praksi nije opravdana svrsishodnost propisivanja načina i oblika saradnje. Naprotiv, pokazuje se da korišćenje konkretnih oblika saradnje diktiraju uslovi njenog ostvarivanja. Zbog toga se ne mogu u miru propisivati i utvrđivati oblici i načini saradnje koji će važiti i u ratu.

U ostvarivanju saradnje niko ne može biti zamenjen i niko sam sebi ne može biti dovoljan. Svako mora obavljati svoj posao u okviru sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite kao jedne nedeljive celine. U tome je uloga saradnje nezamenljiva. Zatim, radi ostvarivanja saradnje mora se u potpunosti poznavati i uvažavati uloga i funkcija svakog subjekta, jer u protivnom, ozbiljno bi se dovelo u pitanje ostvarivanje saradnje u sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Svake godine izvodi se veliki broj vežbi komandi, štabova i jedinica, koje pružaju izvanredne mogućnosti za razvijanje saradnje u izvršavanju zadataka opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Pri tom je posebno značajno da se problemi saradnje konkretizuju i da svi učesnici zajednički i jednovremeno izvršavaju konkretni zadatak. Najveći stepen konkretizacije postići će se, na primer, i u zoni dejstva združenih taktičkih jedinica, ako se utvrdi i analizira mesto i uloga saradnje u sistemu rukovođenja i komandovanja. Takav pristup saradnji mora se razvijati i ne treba dozvoliti njeno polatovećivanje sa različitim oblicima saradnje u izvršavanju zadataka koji se ne odnose na opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu.